

lögmál og mörg önnur náttúrulög og vér vitum, að þau eru söm og jöfn um aldur og æfi; þau eru jafn varanleg og efnid sjálft, sem stjórnað af þeim. Það má segja um þau, að þau séu stöðug og varanleg mitt í breytingum og umskiftum hinna ytri mynda efnisins.

Þannig er hinn efnislegi heimur í eðli sínu, en hvað um það sem vér vanalega nefnum heim andans? hvað um sálarlíf manna, með hugmyndum sínum og tilfinningum? Er einnig þar eitthvað varanlegt að finna, einhver grundvallar sannindi, sem hafa gildi kynslóð eftir kynslóð og öld eftir öld? Vér getum ekki komist hjá að viðurkenna þann sannleika, að hugsanir vorar og tilfinningar eru rétt eins verulegar og áþreifanlegir hlutir. Ef einhver maður lætur í ljósi hugsun, sem oss er ógeðfeld, þá vekur hún hjá oss samskonar tilfinningar og ógeðfeld sjón mundi gera. Eru þá hugsanirnar nokkuð varanlegri en efnislegir hlutir? Margur mundi eflaust svara, að svo væri ekki. Hvað breytist fljótar en hugsanir mannsins? Þær hversfa fljótar en grasið, sem grær að morgni og er slegið að kvöldi, og aðrar nýjar koma í stað þeirra eldri. Flestar hugmyndir vorar geta ekki varað nema stutta stund; þær eru bundnar við hverfandi kringumstaður. Það verður jafnvel ekki sagt um skoðanirnar, sem vér höfum og álitum að vera réttar, að þær séu varanlegar nema í mesta lagi nokkra mannsaldra, því með vaxandi skilningi manna munu þær taka einhverjum breytingum, eins og allar skoðanir hafa gert á liðnum tímum. Þetta er eflaust satt. Hugmyndir og skoðanir eru rétt eins og myndirnar, sem efnid hefir í augum vorum. Þær eru sjálfar breytingum háðar, en þó er eitthvað á bak við þær allar, sem er varanlegt, sem aldrei hverfur í burtu eða verður að engu. Sálarlíf mannsins heldur stöðugt áfram að vera til og hugur hans heldur áfram að starfa, þó skoðanir og hugmyndir eldist og hverfi. Og alveg eins og viss lög birtast í efninu og breytingum þess, koma einnig lög í ljós í því sem menn hugsa. Hugsanirnar fylgja vissum tilhneigingum; hugsunarháttur hvers manns hefir sín einkenni, og hvort sem vér vitum það eða ekki verðum vér að hugsa samkvæmt vissum lögum, ef hugsanir vorar eiga að reynast sannar og réttar.